

assimilada a la de la ciutat líbica del mateix nom. □
1.ª doc.: 1249.

«Carga de cabotes de safra: 1 s., 1 dr.; carga de grana de verniz, 1 s. 1 dr.; carga d'alum, 1 s. 1 dr.; ---», Lleuda de Cotlliure, a. 1249 (RLR IV, 250). «Lo cardenal de A. T. viu una dona qui seguia la professó, la qual era tota ornada d'aur e --- e sa cara luhia enaxí de les colors que s'havia posades, com luhen les images en les quals hom ha posat verniç; lo cardenal s'agenollà a la dona e féu semblant que la volgués adorar, e dix que ella era semblant a ídola --- molt ac gran vergonya la dona ---», Llull (Blanq., NCI. II, 193.26). El DAG. en dona dues cites, una del S. XIV i l'altra de 1423; AlcM una de val. de 1396. En lexicografia des del Busa-N.: «verniz o glasa que-s fa: vernix, -icis; sandaraca; vernissada cosa: sandaracatus». «ADROGUES: vermelló --- vernis: vernix; gummi iuniperi --- vidriol romà ---», OPou (ThPu., 199).

D'ús general i permanent. En tots els parlars on avui es distingeixen les ducs labials, es pronuncia amb *v-*; i generalment sona *verniz* (*be-*), amb *e*, en cat. occid. i val.: anoto *bernis* a Vilamarxant (1962), i Escrig (1851) grafia *berniç*, ell que era de Llíria i vivia a la capital (un i altre parlars apitxats); en alguns punts occidentals sona més aviat amb *a* tirant a *a* (Borges d'Urgell, ja vora el límit de *a'/ə'* (BDLC VI, 37).

Amb caràcter secundari i com a vulgarisme es diu de minerals més o menys brillants (per una comparació pintoresca amb la vitrificació de la superfície de vasos), i fins de les acumulacions o mines d'aqueixos materials.

En una narració popular mallorquina recollida per l'Arx. Lluís Salvador, diu el cap de colla als seus futurs companys: «—Si hi volfeu venir, traufem tot es verniz i tota sa moneda que voldríeu», amb nota de l'autor que el mot és en el sentit de «mineral que té plata, plom etc., etc.» (p. 235). En una excursió pels afores de Vilamarxant N. Primitiu GSerrano anà a «El Vernis de Zamora, que resultà ésser una bassa feta ab pedres arreglades, al costat d'una boca-mina de coure --- Continuem cap al Vernis de Talon [sic] --- que és una clotxa artificial en la que l'aigua té una color verdosa deguda als minerals de coure d'una explotació abandonada que hi ha al costat» (An. Ce. Cult. Val. VIII, 177). És cert i ho confirma la nota que en l'enquesta de 1962 (ben oblidat dels mots de N. Primitiu) vaig pendre també en el terme de Vilamarxant: sinó que a mi em digueren *el bernis del Pelón*.

NPrimitiu prova d'explicar-s'ho: «sembla que's deu a la color de l'aigua --- o perquè el mineral es dedica a fer vernis». A mi m'ho explicaren «és que és una pedrera de vernis», però segurament el bon subjecte que m'acompanyava ja ho entenia com els comparses reportats per l'Arxiduc. En tot cas la coincidència de les dues indicacions balear i valenciana, rebudes independentment i sense coneixement recíproc, és prova conclouent de l'accepció popular; i els de Vilamarxant són doncs el nom de les dues mines abandonades o del carrall metàl·lic que hi queda. Potser també volia dir això l'informant xurro d'Alcúdia de Beo quan em

parlava (1961) d'una «cueva muy boníquia, como si fuera mbernisá».

És un mot comú a les llengües europees: it. *vernice* f. (amb verb it. ant. *vernicare* i *invernicare*, S. XIV), fr. *verniz* [S. XII], oc. mod. *verniz* (i oc. ant. *vernissar*, *-niar*, fi S. XII), cast. *barniz* [1745; ant. *verniz*, S. XIII], port. *verniz*, angl. *varnish* [S. XIV], neerl. *verniss*, al. *firniss*, gr. mj. i mod. *βερνικη*, *βερνικη*. L'etimologia que repeteix i accepta tothom (jo mateix en el DCEC) és (des de les notes coetànes de W. Foerster, ZRPh. xxxii, 1906, 339-48, i Ant. Thomas, Rom. xxxvii, 432-9) que ve del nom de la ciutat líbica de *Βερνικη*, també dita *Βερνικη*¹ (en l'actual Tripolitània, avui *Bengazi*), d'on s'ha suposat que venien els vernissos.

Foerster afirma que ja en el segle I d. C. es troba esment d'un *υλτρον*, emprat com una mena de sabó per tenyir, amb el qualificatiu de *βερνικιον* (és dada ben assegurada?); en tot cas el *verniz* es fa de sandàraca, com ja posà de relleu Ant. Thomas i és ben sabut que s'ha fet així des d'antic; i Ant. Thomas, a part d'aportar més testimonis, i tot acceptant la probabilitat de relacionar-lo amb el nom de la ciutat líbica («étymologie que j'avais déjà trouvée»), reconeix, però, que no hi ha cap prova de l'atribució de l'origen a aquella ciutat.

Jo vaig ser el primer que, en el DECH I (1980), 514b, vaig posar de relleu aquesta mancança i em vaig declarar inconvençut per aquesta etimologia, emetent la sospita que l'etimologia bàsica fos diferent, per més que les variants gregues amb *-o-* podien realment ser degudes a la influència d'aquell nom propi, per etimologia popular (la *β-* ja no cal, car sona *v-* des de l'època hellenística). El que consta és que el vernis ve de l'Orient, com establiren històricament Foerster i Thomas (i accepta tothom, FEW I, 332). Els libis o egipcis ens podrien dir si hi ha hagut mai fabricació a Bengazi, o si almenys se'n pogué exportar alguna resina per a vernis o matèria semblant, cosa sens dubte poc versemblant una i altra; i la segona majorment increïble no essent port de gaire anomenada (llunyà d'Alexandria, uns 1000 km.), amb hinterland desèrtic, i essent així que el gran comerç marítim europeu es feia, a l'E. Mj., amb els ports del Llevant, o a través dels àrabs i iranís, pel Golf Pèrsic.

Doncs, ja que la sandàraca ve de la Índia i el seu nom ens ha vingut del scr. gairebé intacte (*śāndaragaṃ* > gr. *σανδαράκη*), és raonable creure que el nom del vernis ve d'allà, per conducte persa o grec. I en efecte en scr. se li troba, com ja insinuava jo el 1980, un ètomon ben convincent, amb explicació interna en llengua hindú: l'adjectiu *várnikah* 'que pinta, que descriu', derivat de *várṇah* 'color', el qual per la seva banda es deriva del verb *vṛṇóti* 'cobrir', comú a tot l'indoeuropeu (ll. *op(u)erio*, *ap(u)erio*, 'cobrir', 'obrir', germ. *warjan* 'protegir', al. *wehr* etc., esl. *vṛěti* i lit. *vėrti* 'tancar', gr. *φέρομαι* 'defenso', irl. ant. *feronn*).

El pas de la idea de 'cobrir' a la de 'pintar', 'acolorir' és un fet comú en moltes llengües antigues: el grec *χρῶμα* 'color' ve de *χρῶς* 'pell': el ll. *color* té la ma-